
ФОНЕТИЧНА, ЛЕКСИЧНА ТА ГРАМАТИЧНА СИСТЕМИ МОВИ ТА МЕТОДИ ЇХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отримано: 31 жовтня 2023 р.

Прорецензовано: 6 листопада 2023 р.

Прийнято до друку: 10 листопада 2023 р.

e-mail: boychenko515@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6100-4855>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-19(87)-38-44

Бойченко М. К. Методика експериментального дослідження взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматиків. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 38–44.

УДК: 811.111'37:003.03

Бойченко Марія Костянтинівна,
аспірантка,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЕРБАЛЬНИХ І НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У ПУБЛІЧНОМУ МОВЛЕННІ ХАРИЗМАТИКІВ

У статті викладено розроблені авторкою програма та методика експериментально-фонетичного дослідження взаємодії лексико-граматичних, просодичних та паралінгвальних засобів в англійському публічному мовленні харизматичних лідерів. У обсязі тексту методики вживано нові специфічні терміни сучасного понятійно-термінологічного апарату опису результатів міждисциплінарних лінгвоенергетичних досліджень, що виконуються на стику лінгвістики, психології, соціології, політології, фізіології тощо. Обґрунтовано комплексну алгоритмічну програму експериментального дослідження особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматиків, яка передбачає виконання семи послідовних кроків. Наведено критерії добору і формування корпусу експериментального матеріалу, зокрема публічних промов американських і британських політичних та релігійних лідерів. Викладено засади проведення аудиторного аналізу мовного матеріалу аудитором-інформантом. Визначено ключові інтонаційні параметри для виконання аудиторного аналізу перцептивних характеристик публічних промов харизматичних лідерів аудитором-фонетистами. Виокремлено низку типових ознак для аналізу вербальних засобів у промових харизматичних публічних особистостей. Установлено найбільш значущі групи невербальних засобів, що впливають на актуалізацію харизми мовця. Представлено методику проведення акустичного аналізу окремих характеристик мовлення харизматичних лідерів. Наведено приклад узагальнення та оформлення результатів міждисциплінарного вивчення особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматичних особистостей на основі класичних методик експериментально-фонетичного дослідження інваріантних моделей і варіантних реалізацій емоційно-зabarвлених висловлень з урахуванням результатів супроводу вербальних засобів невербальними з погляду сучасної енергетичної теорії мовлення. Запропоновано зразок графічного представлення інтонаційних засобів актуалізації публічного мовлення та документування участі лексико-семантичних, синтаксичних, стилістичних і паралінгвальних засобів і їх взаємодії на матеріалі промови Бориса Джонсона.

Ключові слова: вербальні і невербальні засоби, взаємодія, експериментально-фонетичне дослідження, інваріантна модель, паралінгвальні засоби, промова, харизма.

Mariia Boichenko,
PhD Student,

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Ukraine

METHODOLOGY OF EXPERIMENTAL STUDY OF THE INTERPLAY OF VERBAL AND NON-VERBAL MEANS IN THE CHARISMATIC SPEAKER'S PUBLIC SPEECH

The article presents the programme and methodology of experimental phonetic research for the interplay of lexico-grammatical, prosodic and paralinguistic means in English public speeches of charismatic leaders. The relevance of the work is dictated by the need to develop methods, as well as conceptual and terminological apparatus for conducting interdisciplinary research at the intersection of linguistics, psychology, sociology, political science, physiology, etc. The author puts forward a programme of experimental research into the interplay of verbal and non-verbal means in the public speech of charismatic speakers, consisting of seven consecutive steps. The criteria for selecting and forming a corpus of experimental material, in particular, public speeches of American and British political and religious leaders, are presented; the principles of auditory analysis of the language material by auditors-informants are substantiated; the key intonational parameters of the auditory analysis of prosodic characteristics of charismatic leaders' public speeches by auditors-phoneticians are determined; a number of typical features for analysing verbal means in speeches of charismatic public figures are developed; the most significant non-verbal means of charisma actualisation are identified; the methodology of acoustic analysis of charismatic speech characteristics is introduced. The author of the article provides an example of generalisation and presentation of the results of an interdisciplinary study of the interplay between verbal and non-verbal means in charismatic personalities' public speeches on the basis of classical methods of experimental phonetic research of invariant models and variant realisations of emotionally coloured expressions, taking into account the results of non-verbal means accompanying non-verbal ones from the point of view of the modern speech

energetics theory. An example of graphical representation of intonation means, documentation of the interplay of lexical-semantic, syntactic, stylistic and paralinguistic means on the material of Boris Johnson's speech is also proposed.

Keywords: verbal and non-verbal means, interplay, experimental phonetic research, invariant model, paralinguistic means, political speech, charisma.

Останнім часом у лінгвістиці особливо широкого поширення набули дослідження харизматичного впливу лідерів на аудиторію за рахунок комплексного використання різноманітних вербальних і невербальних засобів. Згадані пошуки, за винятком поодиноких випадків, не виходили за межі класичного конкретно лінгвістичного розгляду.

Проте, у зв'язку з поширеним переходом лінгвістичних досліджень на міждисциплінарний рівень, різко підвищується актуальність розробок відповідних комплексних методик, спрямованих на експериментальне встановлення закономірностей взаємодії вербальних і невербальних засобів реалізації комунікативного впливу публічного мовлення на аудиторію взагалі та мовлення харизматичних лідерів зокрема. З практичного досвіду відомо, що загальною специфічною особливістю обґрунтування міждисциплінарних методик стає необхідність уведення до них уявлень та використання понятійно-термінологічного апарату таких суміжних з лінгвістикою галузей наукового знання, як психологія, соціологія, політологія, фізіологія тощо.

Тому метою започаткованого нами теоретико-емпіричного пошуку було обґрунтування програми і комплексної методики експериментального міждисциплінарного лінгвоенергетичного дослідження особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів в англійському публічному мовленні харизматиків.

За обставин, що склалися, методологічна вимога щодо наступності наукового знання змушує нас, з одного боку, дотримуватись такої алгоритмічної послідовності процедур розробки самої методики: формування програми експериментального дослідження → добір наявних або розробка нових методик та методів виконання кожного пункту програми → забезпечення однозначності міждисциплінарної термінології опису результатів дослідження. З іншого боку, для адекватного опису очікуваних результатів експериментального дослідження виникає потреба у систематизації низки наукових понять, що мають відношення до причинно-наслідкових особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматиків.

У нашому випадку програма експериментального дослідження особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматиків передбачає такі послідовні кроки його проведення:

- 1) добір і формування корпусу експериментального матеріалу;
- 2) аналіз мовного матеріалу аудиторіями-інформантами;
- 3) аудитивний аналіз перцептивних характеристик публічного мовлення харизматиків аудиторіями-фонетистами;
- 4) аналіз вербальних засобів публічної харизматичної комунікації;
- 5) аналіз невербальних засобів публічної харизматичної комунікації;
- 6) акустичний аналіз просодичних (тональних, темпоральних, динамічних) характеристик публічного мовлення;
- 7) лінгвістична інтерпретація й узагальнення результатів експериментального дослідження.

Методика експериментального дослідження

1. Добір і формування корпусу експериментального матеріалу. Системний аналіз особливостей та характеристик мовлення харизматичних особистостей вимагає здійснення добору експериментального матеріалу дослідження з урахуванням комплексу соціологічних, психологічних і фізіологічних ознак мовців (Kovalchuk, 2017) та аудиторії, відносини між ними, а також контексту комунікації.

З огляду на те, що лідери найчастіше спілкуються зі своїми послідовниками в умовах офіційної масової комунікації у формі монологічного мовлення, до корпусу досліджуваного матеріалу віднесено відео- та аудіозаписи промов харизматичних політичних і релігійних лідерів США і Великобританії, що відрізняються залежно від умов комунікації, політичної системи країни та конфесійної належності мовця й аудиторії.

Для дослідження обрані промови лідерів, що визначені як харизматичні засобами масової комунікації, дослідниками у різних галузях знання та результатами опитування наївних інформантів-представників британської та американської лінгвокультур.

Таким чином, для експериментального дослідження було обрано промови 16 харизматичних лідерів сучасності: чотирьох британських і чотирьох американських політиків та чотирьох британських й американських релігійних лідерів (по 3 чоловіки та 1 жінці у кожній групі, відповідно).

Серед виступів американських та британських політичних лідерів за класифікаційними параметрами, запропонованими І. О. Андрущенко (Андрущенко, 2018) можна виокремити такі їх різновиди: 1) інавгураційні промови (США); 2) промови з нагоди святкування важливих дат чи подій (США); 3) звернення до народу під час кризової ситуації (США та Велика Британія); 4) щорічні промови про стан держави (США); 5) промови на зборах партії з метою обрання кандидата для майбутніх президентських виборів (США); 6) панегірики (США); 7) виступ на вечері Асоціації кореспондентів Білого дому; 8) промова з нагоди перемоги на виборах (США та Велика Британія); 9) промова з нагоди представлення нової політичної кампанії чи програми (США); 10) промови лідера на зборах партії (США і Велика Британія); 11) перша промова в якості лідера партії/уряду (Велика Британія); 12) прес-конференція (Велика Британія); 13) промова при завершенні терміну на посаді (Велика Британія).

У якості експериментального матеріалу для дослідження релігійних харизматичних лідерів було обрано проповіді, виступ з нагоди отримання докторського ступеня (Велика Британія), промову на офіційній конференції релігійної організації (Велика Британія) та лекцію у навчальному закладі (Велика Британія).

2. Методика проведення аналізу мовного матеріалу аудиторіями-інформантами. Аудитивний аналіз експериментального матеріалу здійснювався з метою встановлення варіантних та інваріантних моделей взаємодії вербальних і невербальних засобів у мовленні харизматичних особистостей. Група аудиторів-інформантів складалася з 6 носіїв мови з Великобританії та США, які мають філологічну підготовку та практику аудіювання мовленнєвих текстів. Під час проведення аналізу інформанти-носії мови прослуховували та проглядали відеозаписи експериментального матеріалу з метою

7) тип аудиторії; 8) розмір аудиторії; 9) тривалість промови; 10) структурні частини промови (вступна, основна, заключна); 11) характерні прагматичні типи висловлень. Зразок протоколу реєстрації характеристик публічних промов харизматичних лідерів подано в Таблиці 2.

Остання характеристика введена нами в таблицю 2 для аналізу прагматичного навантаження вербальних засобів у їх комплексному застосуванні. Змістове насичення складових цієї характеристики орієнтоване на класифікацію мовленнєвих актів, запропоновану Г. Почепцовим, що дозволяє (Мелкулова, 2015: 170-171) виокремлювати такі їх типи: констатив (ствердження); промісив (обіцянка), менасив (погроза); перформативи (привітання, подяка, вибачення, гарантія, призначення); директиви: (ін'юнктив (наказ), реквестив (прохання), квеситив (питальне речення).

Таблиця 2

Фрагмент протоколу реєстрації характеристик публічних промов харизматичних лідерів

Типові ознаки	Характеристики харизматичних лідерів				
1. Тип лідера	Політичні				
2. Країна	Британські				
3. Ім'я	Борис Джонсон			Девід Камерон	
4. Стать	Чоловіча			Чоловіча	
5. Вік	19.06.1964 р. (59 років)			09.10.1966 р. (56 років)	
6. Тип промови	перша промова в якості лідера партії	перша промова в якості лідера уряду	прес-конференція	перша промова в якості лідера уряду	промова лідера на зборах партії
7. Тип аудиторії	Члени партії, преса, виборці	Члени партії, преса, виборці	Преса, політичні лідери	Члени партії, преса, виборці	Члени партії, народ, преса
8. Розмір аудиторії	Багатотисячна	Багатотисячна	Декілька сотень	Декілька сотень	Декілька сотень
9. Тривалість промови	6 хв 31 с.	11 хв 20 с.	14 хв 19 с.	05 хв 05 с.	57 хв 00 с.
10. Частини промови	1. Вступна. 2. Основна. 3. Заключна	1. Вступна. 2. Основна. 3. Заключна	1. Вступна. 2. Основна. 3. Заключна	1. Вступна. 2. Основна. 3. Заключна	1. Вступна. 2. Основна. 3. Заключна
11. Характерні прагматичні типи висловлень	1. Привітання, перформатив (подяка); 2. Констативи (твердження), спонукання, заклики, питання (риторичні), промісиви (обіцянки)	1. Привітання, констативи (твердження); 2. Констативи (твердження), спонукання, заклики, менасиви (погрози), промісиви (обіцянки); 3. Промісиви (обіцянки)	1. Привітання; 2. Констативи (твердження), спонукання, заклики, подяка; 3. Промісиви (обіцянки)	1. Констативи 2. Констативи (твердження), спонукання, заклики, промісиви (обіцянки); 3. Констативи (твердження), промісиви (обіцянки)	1. Констативи, промісиви (обіцянки); 2. Констативи (твердження), спонукання, заклики, промісиви (обіцянки), квеситиви (риторичні питання); 3. Директиви (заклики, спонукання)

Визначення характерних типів висловлень у структурних частинах різних політичних і релігійних промов забезпечує подальший перехід до аналізу лексико-семантичних, синтаксичних і мовностилістичних засобів, за рахунок яких актуалізуються ці висловлення.

5. Методика проведення аналізу невербальних засобів публічної харизматичної комунікації. Для визначення ролі невербальних засобів в актуалізації харизматичного мовлення провадиться аналіз відеоформатів промов, відібраних до корпусу експериментального матеріалу. Під час аналізу беруться до уваги такі невербальні засоби харизматичної комунікації: вираз обличчя, погляд, постава, орієнтація у просторі, відстань/фізичний контакт, жести, зовнішній вигляд (одяг, макіяж, аксесуари).

З метою визначення варіантних та інваріантних моделей взаємодії вербальних і невербальних засобів, нами розглядалися загальна характерна для кожного мовця комунікативні поведінка (фірмові жести, стиль одягу, постава тощо) та конкретні засоби, що використовувалися мовцем під час актуалізації ключових висловлень, які передавали найбільший харизматичний потенціал (на основі висловлень, відібраних аудиторіями-інформантами, та основних типів мовленнєвих актів, визначених на попередньому етапі дослідження).

6. Методика проведення акустичного аналізу просодичних характеристик публічного мовлення.

Акустичній обробці підлягають відібрані у ході аудитивного аналізу ключові висловлення кожної структурної частини публічних виступів, з яких було сформовано корпус експериментальних висловлень у вигляді звукових файлів формату (*wav). Під час акустичного аналізу звукові файли опрацьовувалися такими комп'ютерними програмами: *WaveLab* (редагування аудіофайлів, переведення їх у формат *wav), *CoolEditPro* (вимірювання тривалості висловлень, їхніх окремих ділянок та пауз), *Praat* (визначення локалізації і зняття показників тонального максимуму, максимуму інтенсивності, третьої форми частоти основного тону й інтенсивності та графічна інтерпретація змін частоти основного тону й інтенсивності у його межах).

Використання зазначених програм уможливило вимірювання та ресстрацію у ключових висловленнях цієї вибірки таких акустичних параметрів як частота основного тону (далі ч.о.т.) та показники тривалісті й інтенсивності звукового сигналу, що, у свою чергу, дозволяє визначити показники кількісного *K*-критерію Калити-Тараненко (критерію рівня актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу висловлення).

Зазначений критерій обраховувався за відомою формулою [Калита, Тараненко, 2012: 476–484]:

$$K = \frac{F_0 \times t \times I_0}{1000 \times I_3},$$

де: *K* – критерій рівня актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу висловлення; F_0 – частота основного тону ($Gz = 1/c$); *t* – тривалість звучання складу (мс); I_0 – інтенсивність F_0 ($dB = \text{erg}/m^2c$); I_3 – інтенсивність F_3 ($dB = \text{erg}/m^2c$); 1000 – коефіцієнт переведення мілісекунд у секунди.

Дані акустичного аналізу ресструються у протоколи та вносяться в робочі таблиці кількісних значень вимірюваних параметрів.

7. Лінгвістична інтерпретація й узагальнення результатів дослідження. Узагальнення та оформлення результатів міждисциплінарного вивчення особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматичних особистостей здійснюється на основі класичних методик експериментально-фонетичного дослідження (Калита 2001; Сокирська, 2016; Куценко, 2019) інваріантних моделей і варіантних реалізацій емоційно-забарвлених висловлень, доповнюваних методами з'ясування та наочного представлення результатів супроводу вербальних засобів невербальними з погляду сучасної енергетичної теорії мовлення (Калита, 2016; Калита, Клименюк, 2022). При цьому під *інваріантними моделями* актуалізації ключових висловлень у промовах політичних і релігійних харизматиків, згідно з визначенням джерела (Клименюк, 2007: 158), розуміється «незмінність будь-якої величини, характеристики чи показника під час тих чи інших перетворювань». До таких перетворювань відносять смислові зміни, зафіксовані у межах однакових за прагматичним спрямуванням висловлення кожного структурного елементу промови певного типу лідера. Звертається увага на збіг в особливостях взаємодії вербальних і невербальних засобів, динаміці руху параметрів інтонації та змінах прагматичного навантаження ключових висловлень у межах структурних частин промов. Матеріалом для виконання завдань цього пункту методики слугують моделі взаємодії вербальних і невербальних засобів, сформовані під час виконання попередніх кроків методики експериментального дослідження.

Варіювання рівнів актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу типових та ключових висловлень структурних компонентів виступів харизматичних лідерів визначається критерієм Калити-Тараненко (Калита, Тараненко, 2012). Рівні реалізації емоційно-прагматичних потенціалів невербальних засобів комунікації встановлюються на підставі анкетування їх оцінок аудиторіями-інформантами.

Наочне представлення закономірностей та динаміки комплексних змін емоційно-прагматичних потенціалів у межах структурних частин публічних промов харизматичних особистостей здійснюється на основі графічних образів відповідних психо-енергограм (Калита, Клименюк, 2022), які будувалися з використанням кількісних показників *K*-критерію, що відображають динаміку змін емоційного й прагматичного потенціалів ключових висловлень цих структурних компонентів.

Частотні показники актуалізації інваріантних і варіантних моделей комплексної взаємодії вербальних і невербальних засобів комунікативної поведінки харизматичних мовців розраховуються відповідно до відомої методики за критерієм Стьюдента (Перебийніс, 2002). Необхідна для верифікації отриманих результатів інформація розміщується у додатках.

Для підвищення наочності порядку та форми стислого вербального викладу результатів міждисциплінарного дослідження наведемо зразок графічного представлення інтонаційних засобів, документування участі лексико-семантичних, синтаксичних, стилістичних і паралінгвальних засобів та їх взаємодії на прикладі заключної частини промови Бориса Джонсона від 24 серпня 2022 р., виголошеної на спільній конференції з Президентом України Володимиром Зеленським. Зазначимо при цьому, що в поданому прикладі аналізу жирним шрифтом виокремлювалися ті лексичні одиниці чи синтаксичні структури, які, на думку інформантів, і виконують роль ключових елементів привернення уваги аудиторії до промови та маркують особистість мовця як харизматичну.

And →on this § anni\versary, § |let's remember | -that \glorious \day | \thirty-one \years \ago | \when on an \eighty-four per cent →turnout | \ninety-→two \percent § sup \ported independence. || (1)

-And \this is now \a \war § for \that independence | -and \history \teaches us § that \when a \country \has § a \language, § an \identity, | a →pride, § a \love of its tra \ditions, § a \patriotic →feeling § that \simply \grows § with \every \month and \year that \passes, | -and when a \country of \that \kind § is en \gaged in a \war | for its \very e\istence, § I \tell you, my \friends, | \that \war | is \only \going to →end | \one \way. || (2)

-Uk→raine § \will \win, | and \Britain § \will be →by § \your \side. || (3) \You § have re→minded us § of →values | that the \world →thought § it had for\gotten, || you've re→minded us that \freedom § and democracy § are \worth \fighting for. || (4) \I'm →proud § to \call myself a →friend § of Uk \raine, | -I \thank \you | for the \honour | that you've \done me to\day, | -and you can \count on \me and § \my \country | in the \years a\head. || (5)

Висловлення (1). *Мовний рівень*: імперативне речення у формі звернення до першої особи множини, що засвідчує факт розгляду мовцем себе як частини спільноти, до якої він звертається. Ключовою у цьому реченні слугує фраза *that glorious day*, де епітет *glorious* підкреслює важливість для аудиторії події, про яку говорить мовець. Прагматичний тип речення – перформатив, функціональним спрямуванням якого є заклик-привітання. *Просодичний рівень*: поділ речення на короткі інтонаційні групи, які складаються з однакових за структурою ритмічних моделей, що слугує чіткості й ізохронності їх вимовляння. Оформлення лексичної одиниці *glorious*, інтенсифікованій високим передтактом на слові *that*, високим спадним

рівень: виділення семантично вагомих лексичних одиниць, які розташовані в реченні дистантно, але пов'язані між собою причинно-наслідковим зв'язком (*I'm → proud / –and you can count on me and 'ξ|my country*), просодичними контрастами: тональний діапазон зазначених інтонограм (вузький/розширений), напрямки руху тону (рівний/хвилеподібний), конфігурації термінального тону (рівний у першій інтонограмі / спадно-висхідний у другій синтагмі).

Паралінгвальні засоби: Мовець продовжує підтримувати зоровий контакт з аудиторією, іноді перериваючись, щоб глянути у текст промови. Постава пряма, орієнтація на аудиторію (журналістів). Жестикуляція неактивна. Однак, підкреслюючи гордість тим, що він вважає себе другом України, Джонсон обертається та встановлює безпосередній зоровий контакт з Президентом Зеленським як представником та уособленням українського народу.

Зіставлення особливостей актуалізації вербальних і невербальних засобів мови свідчить про односпрямовану взаємодію лексичних, синтаксичних та стилістичних засобів із одиницями просодичного рівнів у вираженні прагматичного спрямування кожного структурного компонента промови харизматичного лідера взагалі та виокремленні її ключових повідомлень зокрема, підсилених паралінгвальними засобами, для їх однозначного декодування аудиторією.

Висновки. Викладене дає підстави вважати, що в умовах об'єктивно неминучого поступового переходу сучасної лінгвістики до міждисциплінарного розуміння явищ, процесів та феноменів комунікативної діяльності людини взагалі та лідерів соціальної думки зокрема з погляду сучасної енергетичної теорії мовлення робить доцільним опанування науковцями викладеного у цій праці методологічного підходу до обґрунтування узагальненої методики експериментального дослідження взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматиків.

Уважаємо, що запропонована програма й методика дослідження взаємодії вербальних і невербальних засобів у публічному мовленні харизматичних особистостей, а також наведений приклад аналізу такої взаємодії здатен слугувати перспективним методологічним орієнтиром у подальших міждисциплінарних наукових пошуках численних феноменів реалізації комунікативної і мовленнєвої поведінки лідерів-мовців різних соціально-ієрархічних рівнів.

Література:

- Андрущенко І. О. Просодичні характеристики публічного мовлення акцентуєваних особистостей (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2018. 312 с.
- Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлення. Київ, 2001. 351 с.
- Калита А. А. Енергетика мовлення: монографія. Київ: Кафедра, 2016. 292 с.
- Калита А. А., Клименюк О.В. Методологічні засади когнітивних лінгво-енергетичних досліджень: монографія. Київ: МВП "ЛІНО", 2022. 644 с.
- Калита А. А., Тараненко Л. І. *Критерій рівня актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу висловлювання. Наукові записки. Вип. 105 (1). Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч.* Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. С. 476–484.
- Клименюк О. В. Виклад та оформлення результатів наукового дослідження: Авторський підручник. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. 398 с.
- Куценко, М. А. Просодичне оформлення висловлень співчуття в англійському мовленні (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2019. 409 с.
- Мелкумова Т. В. Класифікаційні засади таксономії мовленнєвих актів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*, 2015. № 1152, Вип. 72. С. 168–171.
- Перебийніс В. С. Статистичні методи для лінгвістів: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2002. 168 с.
- Сокирська О. С. Соціолінгвістичні особливості просодичного оформлення відмови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2016.
- Kovalchuk I. Use of retractors and explainers in charismatic rhetoric: the case of four American presidents. *Dos Algarves: A Multidisciplinary e-Journal*, 2017. №. 22 2013. 4–22.
- Prime Minister Boris Johnson's remarks at a joint press conference with President Volodymyr Zelenskyy in Kyiv. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-remarks-at-joint-press-conference-with-president-zelenskyy-in-kyiv-24-august-2022>.

References:

- Andrushchenko I. O. (2018). Prosodychni kharakterystyky publichnoho movlennya aktsentyuovanykh osobystostey (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya na materialy anhliys'koyi movy) [Prosodic characteristics of accentuated personalities' public speech (experimental-phonetic study on the material of the English language)] [Doctoral dissertation, Kyiv National Linguistic University].
- Kalyta A. A. (2001) Fonetychni zasoby aktualizatsii smyslu anhliiskoho emotsiinoho vyslovlyuvannya: monohrafiya [Phonetic means of actualizing the meaning of English emotional expression: monograph]. Kyiv, Vydavnychitsentr KDLUS.
- Kalyta A. A. (2016). Enerhetyka movlennya: monohrafiya. [Energetics of speech: monograph]. Kyiv: Kafedra.
- Kalyta A. A. & Klymenyuk O. V. (2022). Metodolohichni zasady kohnityvnykh lnhvo-enerhetychnykh doslidzhen': monohrafiya [Methodological principles of cognitive linguistic-energetic research: monograph]. Kyiv: MVP "LINO".
- Kalyta A. A. & Taranenko L. I. (2012). Kryteriy rivnya aktualizatsiyi emotsiyno-prahmatychnoho potentsialu vyslovlyuvannya [The criterion defining the level of the utterance emotional-and-pragmatic potential]. *Naukovi zapiski. Serija: Filologichni nauki (movoznavstvo): U 2 ch. Vyp. 105 (1)*. 476-484
- Klymenyuk O. V. (2007). Vyklad ta oformlennya rezul'tativ naukovoho doslidzhennya: Avtors'kyi pidruchnyk [Presentation of the results of scientific research: Original manual]. Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf».
- Kutsenko M. A. (2019). Prosodychne oformlennya vysloven' spivchuttya v anhliys'komu movlenni (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya) [Prosodic organization of expressions of sympathy in English speech (experimental-phonetic study)] [Doctoral dissertation, V. N. Karazin Kharkiv National University].
- Kovalchuk I. (2017). Use of retractors and explainers in charismatic rhetoric: the case of four American presidents. *Dos Algarves: A Multidisciplinary e-Journal*, 22. 4-22.
- Melkumova T. V. (2015). Klasyfikatsiyni zasady taksonomiy movlennyevykh aktiv [The classification foundations of taxonomies in the speech acts]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Filolohiya*, № 1152, Vyp. 72. 168-171.
- Перебийніс В. С. (2002). Статистичні методи для лінгвістів: навчальний посібник [Statistical methods for linguists: a study guide]. Віннітська: Нова книга.
- Sokyr's'ka, O. S. (2016). Sotsiolinhvistychni osoblyvosti prosodychnoho oformlennya vidmovy (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya na materialy anhliys'koyi movy) [Sociolinguistic features of prosodic organization of refusal utterances (experimental phonetic study on the material of the English language)] Doctoral dissertation, Kherson State University].
- Prime Minister Boris Johnson's remarks at a joint press conference with President Volodymyr Zelenskyy in Kyiv. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-remarks-at-joint-press-conference-with-president-zelenskyy-in-kyiv-24-august-2022>.